

NUMER SPECJALNY

Wiadomości KSN Solidarność

Biuletyn Informacyjny Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność”
Nr 9-10 A(186-187) wrzesień – październik 2011 r.

Paweł Sobotko

Członek Rady KSN

Wiceprzewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Ławnik Sądu Okręgowego w Olsztynie – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

SZCZEGÓLNE UPRAWNIENIA NIEKTÓRYCH PRACOWNIKÓW BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

Do podjęcia tematu związanego z uprawnieniami pracowników bibliotek skłania niedawny wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30 czerwca 2011 r. (sygn. akt XXI Pa 216/11) utrzymujący w mocy zaskarżony przez uczelnię wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia z dnia 2 marca 2011 r. (sygn. akt VIII P 937/10), w którym Sąd orzekł, iż powód – zatrudniony od 1988 r. na stanowisku kustosa w bibliotece uczelnianej, uzyskał z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 12 września 1990 r. *o szkolnictwie wyższym* status pracownika mianowanego oraz prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze 36 dni w ciągu roku i uprawnienia te zachował również po wejściu w życie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

W celu ustalenia prawidłowej wykładni przepisów, dotyczących podstaw zatrudnienia i uprawnień pracowników bibliotek, przeanalizowano ewolucję regulacji prawnych odnoszących się do tej problematyki. W dalszej części wskazano przyczyny obecnego stanu niepewności prawnej oraz działania podejmowane w tym zakresie przez parlamentarzystów. Naszkicowano także zagadnienie ochrony praw nabytych w kontekście utraty uprawnień urlopowych przez grupę bibliotekarzy. Następnie rozważono możliwości uregulowania sytuacji prawnej oraz dochodzenia przez zainteresowanych pracowników ochrony swoich praw, ze szczególnym uwzględnieniem w tym procesie roli związków zawodowych. Zgłoszono również postulaty *de lege ferenda*.

1. Stan prawny w latach 1982-1990

Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. *o szkolnictwie wyższym* (j.t. Dz. U. z 1985 r. Nr 42, poz. 201 z późn. zm.) wprowadzała podział pracowników uczelni na nauczycieli akademickich i innych pracowników (art. 130). Pracownicy biblioteczni i dokumentacji naukowej – co do zasady – znaleźli się w grupie innych pracowników (art. 130 ust. 3 pkt 3), jednakże ustawodawca zaliczył do grupy nauczycieli akademickich pracowników naukowo-dydaktycznych należących do dwóch grup (art. 131 ust. 3 w zw. z art. 130 ust. 2 pkt 1):

- a) bibliotekarzy dyplomowanych – zatrudnionych na stanowiskach: starszego kustosza dyplomowanego, kustosza dyplomowanego, adiunkta bibliotecznego i asystenta bibliotecznego,
- b) dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej – zatrudnionych na stanowiskach: starszego dokumentalisty dyplomowanego, dokumentalisty dyplomowanego, adiunkta dokumentacji naukowej i asystenta dokumentacji naukowej.

W związku z przyjęciem takiej regulacji, do wymienionych pracowników miały zastosowanie prawie wszystkie przepisy odnoszące się do nauczycieli akademickich. Podstawę ich zatrudnienia stanowiło mianowanie przez rektora na wniosek dyrektora biblioteki głównej, zaopiniowany przez radę biblioteczną (art. 160 ust. 1 w związku z art. 143 ust. 2). Czas pracy ustalony był dla bibliotekarzy dyplomowanych – w wymiarze 36 godz. tygodniowo, zaś dla dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej – 40 godz. tygodniowo (art. 145 ust. 6). Wymienione grupy pracowników miały także prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze sześciu tygodni w ciągu roku (art. 150 ust. 1).

Konsekwencją przyjętej podstawy zatrudnienia w formie mianowania było podleganie przez bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej postanowieniom pragmatyki służbowej, wynikającym z całości kształtu regulacji ustawowej, w tym tak charakterystycznym dla stosunku służbowego mianowania jak: odpowiedzialność dyscyplinarna (art. 196), wygaśnięcie stosunku służbowego z mocy prawa w ściśle określonych sytuacjach (art. 170 ust. 1), szczególne zasady rozwiązywania stosunku służbowego (art. 169) i właściwość sądu administracyjnego w sprawach dotyczących rozwiązania stosunku pracy, nawiązanego w drodze mianowania (art. 172 ust. 1). Należy tu wskazać, że zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – *Kodeks pracy* (j.t. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.; dalej: K.p.), kodeks ten ma ograniczone zastosowanie do pracowników, których stosunki pracy regulują przepisy szczególne. Z kolei art. 76 K.p. stanowi, że stosunek pracy na podstawie mianowania nawiązuje się w przypadkach określonych w odrębnych przepisach. Do tych przepisów zaliczyć trzeba również dotyczące szkolnictwa wyższego.

Ustawodawca upoważnił Radę Ministrów do wydania rozporządzenia określającego warunki, którym powinni odpowiadać kandydaci na wymienione wyżej stanowiska oraz zasady ich awansowania (art. 143 ust. 1). Rada Ministrów zrealizowała tę delegację w rozporządzeniu z dnia 19 września 1983 r. *w sprawie warunków zatrudnienia oraz zasad awansowania dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w szkołach wyższych* (Dz. U. Nr 57, poz. 256). Wśród wymagań określonych w tym akcie znalazły się m.in. posiadanie tytułu zawodowego magistra, magistra inżyniera, lekarza lub tytułu równorzędnego oraz złożenie z wynikiem pomyślnym państwowego egzaminu bibliotekarskiego lub państwowego egzaminu z informacji i dokumentacji naukowej, a także posiadanie odpowiedniego stażu pracy. Do zasad wynagradzania omawianej grupy pracowników miały zastosowanie przepisy dotyczące nauczycieli akademickich – początkowo rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1982 r. *w sprawie wynagradzania nauczycieli akademickich*, Dz. U. Nr 25, poz. 181 z późn. zm. (j.t. Dz. U. z 1987 r. Nr 29, poz. 163 z późn. zm.), a następnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 lipca 1989 r. *w sprawie wynagradzania nauczycieli akademickich* (Dz. U. Nr 48, poz. 267 z późn. zm.).

Natomiast pozostali pracownicy bibliotek zostali zakwalifikowani do grupy pracowników służby bibliotecznej, zatrudnionych na stanowiskach: kustosza, starszego bibliotekarza, bibliotekarza, młodszego bibliotekarza, pomocnika bibliotekarza, starszego magazyniera bibliotecznego oraz magazyniera bibliotecznego (art. 211 ust. 1). Odpowiednio do grupy dokumentalistów służby informacji naukowej zaliczono pracowników zajmujących stanowiska: starszego dokumentalisty, dokumentalisty, młodszego dokumentalisty, starszego technika dokumentalisty, technika dokumentalisty oraz młodszego technika dokumentalisty (art. 211 ust. 2). W kwestii wymaganych od tych osób kwalifikacji oraz zasad ich zatrudniania i wynagradzania ustawodawca zastosował odesłanie do bliżej nie określonych „odrębnych przepisów” (zapewne były to akty niepromulgowane). Zasady wynagradzania regulowała początkowo uchwała Nr 159 Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1982 r. *w sprawie zasad wynagradzania pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi* (M.P. Nr 20, poz. 170 z późn. zm.), a następnie

zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 lipca 1989 r. w sprawie stanowisk pracy oraz zasad wynagradzania pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi (M.P. Nr 29, poz. 221 z późn. zm.). Należy zauważyć, że żadna z powołanych w tych aktach podstaw prawnych nie zawierała upoważnienia do wydania przepisów regulujących zasady wynagradzania pracowników służby bibliotecznej, tak więc organy je wydające w zasadzie działały bez podstawy prawnej w sytuacji zaistnienia luki prawnej (nieuregulowania przez ustawodawcę tej kwestii). Ponadto w załączniku nr 5 do zarządzenia, o którym mowa wyżej, użyto określenia stanowiska „pomocnik biblioteczny” (L.p. 13), podczas gdy ustawa posługiwała się nazwą stanowiska „pomocnik bibliotekarza” (art. 211 ust. 1 pkt 5).

2. Stan prawny w latach 1990-2006

Opisany wyżej stan prawny obowiązywał do dnia 27 września 1990 r., kiedy to weszła w życie ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.). Ustawa ta zaliczyła pracowników bibliotecznych oraz dokumentacji i informacji naukowej do grupy pracowników uczelni nie będących nauczycielami akademickimi (art. 75 ust. 4 pkt 2). Jednakże przepis art. 77 wprowadzał pewną modyfikację w zakresie statusu niektórych pracowników z wymienionej grupy. Przepis ten stanowił bowiem o odpowiednim stosowaniu:

- a) przepisów dotyczących pracowników naukowo-dydaktycznych – do pracowników mających uprawnienia bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej, zatrudnionych na stanowiskach: starszego kustosza i starszego dokumentalisty dyplomowanego, kustosza i dokumentalisty dyplomowanego, adiunkta bibliotecznego i adiunkta dokumentacji i informacji naukowej oraz asystenta bibliotecznego i asystenta dokumentacji i informacji naukowej (zwanym dalej umownie kustoszami dyplomowanymi);
- b) przepisów dotyczących pracowników dydaktycznych – do pracowników bibliotecznych oraz dokumentacji i informacji naukowej, zatrudnionych na stanowiskach: kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty (zwanym dalej umownie kustoszami bibliotecznymi).

W obu przypadkach pierwszeństwo dano odmiennej regulacji zawartej w ustawie lub przepisach szczególnych, przy czym nie wskazano, jaką rangę miałyby mieć te przepisy szczególne – czy chodziło wyłącznie o ustawy, czy w grę wchodziły też rozporządzenia, a może nawet uchwały senatów uczelni.

Należy zauważyć, że powyższe oznacza, iż – w porównaniu z poprzednio obowiązującą ustawą – zmianie uległ status prawny niemal wszystkich pracowników bibliotecznych oraz dokumentacji naukowej. Pracownicy zaliczani do grupy kustoszy dyplomowanych utracili status nauczycieli akademickich i stali się pracownikami nie będącymi nauczycielami akademickimi, do których stosuje się odpowiednio przepisy o pracownikach naukowo-dydaktycznych. Z kolei pracownicy z grupy kustoszy bibliotecznych, do których pod rządami ustawy z 1982 r. miały zastosowanie jedynie przepisy dotyczące pracowników nie będących nauczycielami akademickimi, w ustawie z 1990 r. uzyskali odpowiednie stosowanie do nich przepisów dotyczących pracowników dydaktycznych.

Dodatkowo przepis przejściowy art. 192 stanowił, że osoby zajmujące w dniu wejścia w życie ustawy stanowiska należące do grupy kustoszy dyplomowanych zajmują te same stanowiska, zaś osoby zaliczone do grupy kustoszy bibliotecznych zajmują te same stanowiska, jeżeli posiadają tytuł zawodowy magistra lub równorzędny. Ponadto wszyscy wymienieni pracownicy z dniem wejścia w życie ustawy stają się pracownikami mianowanymi na czas nieokreślony (art. 192 ust. 3). Również inne osoby,

zatrudniane na wymienionych wyżej stanowiskach już po wejściu w życie ustawy, powinny być mianowane na czas nieokreślony (art. 91).

Wymagania odnoszące się do zatrudnianych na stanowiskach kustoszy dyplomowanych określono w wydanym na podstawie art. 82 ustawy rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 stycznia 1992 r. *w sprawie warunków, jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza oraz na dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, zasad i trybu postępowania kwalifikacyjnego, a także zasad awansowania dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej* (Dz. U. Nr 15, poz. 59). Wymagania te w odniesieniu do poprzednio obowiązujących wzrosły m.in. o wykazanie znajomości języka obcego, posiadanie dorobku naukowego oraz dorobku organizacyjnego. Zasady wynagradzania tej grupy pracowników zawarto w rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wynagradzania nauczycieli akademickich: z dnia 17 października 1990 r. (Dz. U. Nr 75, poz. 447 z późn. zm.), a następnie z dnia 17 maja 1994 r. (Dz. U. Nr 68, poz. 297 z późn. zm.).

Z kolei do pracowników zaliczonych do grupy kustoszy bibliotecznych odnosiły się rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie stanowisk pracy oraz zasad wynagradzania pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi*: z dnia 17 października 1990 r. (Dz. U. Nr 75, poz. 448 z późn. zm.) i z dnia 24 czerwca 1996 r. (Dz. U. Nr 79, poz. 373 z późn. zm.). Wymagane od pracowników z tej grupy kwalifikacje określało początkowo wydane na podstawie art. 83 ust. 2 ustawy zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 października 1991 r. *w sprawie określenia kwalifikacji zawodowych, jakie powinna posiadać osoba zatrudniana w uczelni na stanowisku kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty* (M.P. Nr 36, poz. 266). Podstawowymi wymaganiami do zatrudnienia na tych stanowiskach było posiadanie tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego oraz określonego stażu pracy, wynoszącego dla kustosza bibliotecznego – 10 lat, zaś dla starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty – 6 lat. Dodatkowo kustosz powinien posiadać wykształcenie kierunkowe albo ukończone studia podyplomowe z zakresu bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej ewentualnie odbyć specjalistyczną praktykę w innej bibliotece naukowej. Zbliżone wymagania zawarto w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 maja 2005 r. *w sprawie kwalifikacji zawodowych, jakie powinna posiadać osoba zatrudniona w uczelni na stanowisku kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty* (Dz. U. Nr 101, poz. 844).

Ustawodawca postanowił o odpowiednim stosowaniu przepisów o pracownikach naukowo-dydaktycznych do kustoszy dyplomowanych, zaś dydaktycznych – do kustoszy bibliotecznych. Zagadnienie „odpowiedniego stosowania przepisów prawa” należy do zagadnień istotnych zarówno w praktyce stosowania prawa, jak i w jego teorii. „Odpowiednie” stosowanie przepisów nie jest czynnością jednolitą i – najogólniej rzecz biorąc – wyodrębnić można trzy grupy przypadków, jeśli chodzi o rezultat tego zabiegu: 1) odnośne przepisy mają być i są stosowane bez żadnych zmian, 2) odnośne przepisy mają być i są stosowane z pewnymi zmianami, 3) przepisy nie mogą być i nie są stosowane ze względu na ich bezprzedmiotowość albo z uwagi na ich całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla tych stosunków, do których miałyby one być stosowane odpowiednio (por. J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3, s. 367-368; przedruk w: J. Nowacki, *Studia z teorii prawa*, Kraków 2003, s. 451-452; zob. też A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (Wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 1, s. 43-54; M. Hauser, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa – uwagi porządkujące*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No. 2724, „Przegląd Prawa i Administracji” vol. LXV, Wrocław 2005, s. 151-168).

W zakresie uprawnień urlopowych obu analizowanych grup pracowników stwierdzić należy, że pod rządami omawianej ustawy z 1990 r. zarówno pracownicy naukowo-dydaktyczni, jak i dydaktyczni należeli do grupy nauczycieli akademickich, którym po wejściu w życie ustawy w myśl jej art. 108 ust. 1 przysługiwało prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze sześciu tygodni w ciągu roku, zaś po nowelizacji – od 1 stycznia 2002 r. – prawo do urlopu w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku.

W przypadku przepisów urlopowych bez problemu można było je zastosować wprost i tak też czyniono. Skoro nauczycielom akademickim przysługiwało 36 dni urlopu wypoczynkowego, a do obu analizowanych grup pracowników bibliotek miały odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące

nauczycieli akademickich (których art. 75 ust. 2 ustawy dzielił na naukowo-dydaktycznych, dydaktycznych i naukowych), to również tym pracownikom przysługiwał urlop w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku. Opisany stan prawny obowiązywał do dnia 31 sierpnia 2006 r.

3. Stan prawny w latach 2006-2011

Dnia 1 września 2006 r. weszły w życie przepisy odnoszące się do spraw pracowniczych, zawarte w dziale III (Pracownicy uczelni) ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.; dalej: P.s.w.) na mocy jej art. 277 pkt 2.

Zgodnie z art. 108 pkt 4 P.s.w. dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej zostali – analogicznie jak przed 1990 r. – zaliczeni do grupy nauczycieli akademickich. Lista stanowisk pracy, odnosząca się do tej grupy pracowników, pozostała niezmieniona (starszy kustosz dyplomowany, starszy dokumentalista dyplomowany, kustosz dyplomowany, dokumentalista dyplomowany, adiunkt biblioteczny, adiunkt dokumentacji i informacji naukowej, asystent biblioteczny, asystent dokumentacji i informacji naukowej – art. 113). Art. 117 P.s.w. zobowiązał ministra do wydania rozporządzenia określającego m.in. warunki, które musi spełniać kandydat na wymienione stanowiska. Delegacja ta została zrealizowana poprzez wydanie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 r. w *sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej* (Dz. U. Nr 155, poz. 1112), które w zasadzie powtórzyło wymagania ustalone pod rządami poprzedniej ustawy i przepisów wykonawczych, doprecyzowując jedynie niektóre kwestie.

Stosunek pracy z nauczycielem akademickim (a więc także i dyplomowanym bibliotekarzem) nawiązuje się na podstawie mianowania tylko wtedy, gdy zatrudnienie następuje w pełnym wymiarze czasu pracy, a pracownik złoży oświadczenie, że uczelnia jest dla niego podstawowym miejscem pracy (art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 2). Ustawa określa przesłanki rozwiązania stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim w art. 123-126 oraz wygaśnięcia tego stosunku (art. 127). Należy tu podkreślić, że stosunek pracy z mianowania cechuje się większą trwałością niż oparty o umowę o pracę (zob. A. Dubowik, *Wzmoczona trwałość stosunku pracy z mianowania*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2007, nr 9, s. 18-26; K. Leszczyńska, *Rozwiązanie stosunku pracy „z ważnych przyczyn” z mianowanym nauczycielem akademickim*, „Monitor Prawa Pracy” 2009, nr 11, s. 577-582).

Obowiązkowy wymiar czasu pracy dyplomowanych bibliotekarzy został określony na 36 godzin tygodniowo (art. 130 ust. 7), przy czym statut uczelni niepublicznej może tę kwestię uregulować inaczej (art. 130 ust. 8). Dyplomowanym bibliotekarzom przysługuje urlop w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku (art. 133 ust. 1).

Ustawodawca przyjął jako zasadę posiłkowe stosowanie przepisów K.p. w sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, nieuregulowanych w ustawie i ustalił, że sądami właściwymi do rozpatrywania roszczeń pracowników uczelni wynikających ze stosunku pracy są Sądy Pracy (art. 136).

Pozostali pracownicy bibliotek zostali zaliczeni do grupy pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (art. 107) i są zatrudniani na podstawie umowy o pracę (art. 135 ust. 1). Mają do nich zastosowanie ogólne przepisy K.p., chyba że ustawa stanowi inaczej.

Analizowana ustawa P.s.w. wprowadziła odmienne uregulowania odnoszące się do czasu pracy pracowników zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty. Mianowicie minimalny czas pracy na tych stanowiskach wynosi 36 godzin tygodniowo (czyli jak bibliotekarzy dyplomowanych), przy czym statut uczelni niepublicznej może wprowadzić regulację odmienną (art. 130 ust. 7 i 8). Innych specjalnych uregulowań odnoszących się do pracowników bibliotek niezaliczonych do grupy nauczycieli akademickich ustawa nie przewidziała.

Wydane na podstawie delegacji z art. 151 ust. 1 P.s.w. rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej (Dz. U. Nr 251, poz. 1852 z późn. zm.) ustala w Załączniku nr 4 kwalifikacje pracowników zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty oraz tabelę zaszeregowania pracowników bibliotecznych. Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 1 stycznia 2007 r. i stanowiło ponadto w § 27 ust. 2, iż osoby zatrudnione dotychczas na wskazanych stanowiskach i spełniające poprzednie wymagania kwalifikacyjne, mogą nadal być zatrudnione na dotychczasowych stanowiskach, zaś osoby, które takich wymagań nie spełniały, nie mogą pozostawać na tych stanowiskach dłużej, niż przez 5 lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia (§ 27 ust. 3). Wymagania wspólne to ukończenie studiów i studiów podyplomowych z zakresu bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej (ten drugi warunek nie dotyczy absolwentów zbieżnych kierunków studiów oraz osób posiadających stopień naukowy). Ponadto od kustoszy wymagane jest ukończenie studiów magisterskich lub równorzędnych, legitymowanie się 10-letnim stażem pracy w bibliotece naukowej (6-letnim w przypadku st. bibliotekarzy i st. dokumentalistów) oraz miesięczna (odpowiednio: 2-tygodniowa) praktyka specjalistyczna w innej bibliotece naukowej, potwierdzona zaświadczeniem.

Przepis przejściowy art. 264 ust. 1 P.s.w. stanowi, iż „do stosunków pracy powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się jej przepisy”. Oznacza to, że – co do zasady – z dniem 1 września 2006 r. z mocy prawa uległy modyfikacji nawiązane wcześniej stosunki pracy. Jednakże ustawodawca przewidział od tej zasady kilka wyjątków, odnoszących się do pracowników mianowanych. Jeden z tych wyjątków odnosi się właśnie do analizowanej tu grupy pracowników: „Osoba zatrudniona przed dniem wejścia w życie ustawy na stanowiskach: starszego kustosza i starszego dokumentalisty dyplomowanego, kustosza i dokumentalisty dyplomowanego, adiunkta bibliotecznego i adiunkta dokumentacji i informacji naukowej, asystenta bibliotecznego i asystenta dokumentacji i informacji naukowej, kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty na podstawie mianowania pozostaje mianowana na tym stanowisku i na tych samych zasadach” (art. 264 ust. 7).

Z powyższego przepisu jednoznacznie wynika, że **osoby mianowane na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty pozostają mianowane w dalszym ciągu**, choć pracownicy zatrudniani na tych stanowiskach od 1 września 2006 r. otrzymują już tylko umowy o pracę, a nie akty mianowania. Wydaje się, że sformułowanie przepisu art. 264 ust. 7 jest w tym zakresie zupełnie oczywiste i nie powinno stwarzać żadnych wątpliwości. Mogą się one zrodzić ewentualnie w odniesieniu do użytego przez ustawodawcę określenia „na tych samych zasadach”.

W sprawie zawisłej przed Sądem Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia pozwana Politechnika wywodziła, iż określenie „na tych samych zasadach” użyte w art. 264 ust. 7 P.s.w. należy interpretować w ten sposób, że w razie awansu pracownicy zatrudnieni na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty nadal będą zatrudnieni w oparciu o akt mianowania, a nie umowę o pracę. W tym zakresie odwołano się zapewne do publikacji E. Golec-Nycz (*Uprawnienia pracownicze bibliotekarzy w świetle Prawa o szkolnictwie wyższym*, „Biuletyn EBIB” [Dokument elektroniczny], Nr 9/2005 (70), dostęp: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/golec-nycz.php>) oraz opinii przedstawianych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (pismo ozn. DSW-ES-4000-18/2007 z dnia 27 kwietnia 2007 r. do Rzecznika Praw Obywatelskich). Natomiast strona powodowa uważała, że zwrot ten odnosi się do wszystkich uprawnień pracowniczych, wynikających ze stosunku pracy, w tym w szczególności – do prawa do urlopu w wymiarze 36 dni roboczych.

4. Przebieg procesu legislacyjnego: ustawa z 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym

Wydaje się, że pomocne w interpretacji budzących wątpliwości przepisów mogłoby być odwołanie się do procesu legislacyjnego i ustalenie w jakich okolicznościach doszło do nadania obowiązującego brzmienia przepisowi art. 264 ust. 7 P.s.w., a więc zastosowanie wykładni subiektywnej (historycznej).

Art. 238 prezydenckiego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, będący odpowiednikiem obowiązującego art. 264, nie zawierał w ogóle odmienniej regulacji odnoszącej się do mianowanych pracowników bibliotek (druk sejmowy nr 2720/IV).

Omawiając projekt ustawy (w wersji z roku 2003) E. Golec-Nycz zwracała uwagę, że przewidziano jednolity 36-godzinny tygodniowy czas pracy bibliotekarzy, jednakże nie jest jasny z punktu widzenia prawa do wypoczynku zróżnicowany czas urlopów poszczególnych grup pracowników bibliotek (E. Golec-Nycz, *Status bibliotekarzy w projekcie ustawy o szkolnictwie wyższym*, „ATEST – Ochrona Pracy” 2003, nr 8).

Po pierwszym czytaniu projekt trafił do sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży. Komisja przedstawiła Sejmowi projekt ustawy (druk sejmowy nr 3943/IV), w którym analizowany artykuł miał niezmienione brzmienie z przedłożonym w projekcie prezydenckim (z wyjątkiem zmiany numeracji – art. 254).

Sejm na posiedzeniu w dniu 19 maja 2005 r., po drugim czytaniu, skierował projekt ponownie do Komisji, która w toku posiedzenia dnia 1 czerwca 2005 r. (Biuletyn Komisji nr 4626/IV) odrzuciła poprawkę zgłoszoną przez Klub Parlamentarny PiS, aby w art. 128 projektu (odpowiada mu art. 133 P.s.w.) dodać ust. 6a w brzmieniu: „Przepisy ust. 1-6 dotyczą odpowiednio pracowników bibliotecznych oraz pracowników dokumentacji i informacji naukowej zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty” oraz w art. 129 projektu (odpowiednik art. 134 P.s.w.) dodać ust. 9a w brzmieniu: „Przepisy ust. 1 i 5 dotyczą odpowiednio pracowników bibliotecznych oraz pracowników dokumentacji i informacji naukowej zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty”. Gdyby te poprawki zostały przyjęte, wówczas nie byłoby żadnych wątpliwości odnośnie do uprawnień wymienionych pracowników nie tylko do wydłużonego urlopu wypoczynkowego, ale również do urlopu do celów naukowych oraz dla poratowania zdrowia. Uzasadniając te poprawki poseł M. Nowak stwierdziła na posiedzeniu Komisji: „Proponujemy tu zrównanie prawa do urlopu dla wszystkich bibliotekarzy, bo dla nas niezrozumiałą jest zamysł ustawodawcy, który jednakowo traktuje wszystkich bibliotekarzy, ustalając im normę czasu pracy wynoszącą 36 godzin. Natomiast różnicuje zakres prawa do urlopu”. Stanowisko Rady Ministrów zaprezentował sekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu T. Szulc: „Stanowisko rządu jest negatywne, dlatego że wszyscy pracownicy bibliotek, którzy są nauczycielami akademickimi, mają okres urlopów i wszystkie inne prawa nauczycieli akademickich. Nie wiem, co się jeszcze zamierza tym zapisem wprowadzić”.

W dalszym ciągu posiedzenia Komisji poseł M. Nowak zgłosiła jeszcze wniosek o zmianę art. 254 przez dodanie ust. 6a i uzasadniła: „Poprawka dotyczy kustoszy i bibliotekarzy. Uważamy, że nie ma podstaw do tego, aby tej grupie pracowniczej zmieniać dotychczasowe regulacje, podważając tym samym zasadę praw nabytych”. Przedstawiciel Rządu minister T. Szulc poparł tę poprawkę: „Jesteśmy za wprowadzeniem takiego przepisu, ale prosilibyśmy panią legislator, aby wczytała się jeszcze w tekst tego zapisu, bo budzi on wątpliwości pod względem redakcyjnym. Naszym zdaniem trzeba zapisać, że jeżeli któraś z wymienionych tam osób została zatrudniona na podstawie mianowania, pozostaje na zajmowanym stanowisku na tych samych zasadach, a nie na czas nieokreślony”. W rezultacie Komisja przyjęła poprawkę i zarekomendowała jej przyjęcie Sejmowi, nadając omawianemu przepisowi brzmienie: „Osoba zatrudniona przed dniem wejścia w życie ustawy na stanowiskach: kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty na podstawie mianowania pozostaje mianowana na tym stanowisku i na tych samych zasadach”. Wszystkie poprawki zawiera druk sejmowy nr 3943-A/IV.

Podczas trzeciego czytania projektu ustawy na posiedzeniu Sejmu w dniu 3 czerwca 2005 r. wnioski Komisji zostały uwzględnione poprzez dodanie w art. 254 ustępu 6a i odrzucenie pozostałych propozycji zmian.

W tej wersji (po przenie numerowaniu artykułów) projekt ustawy trafił do Senatu (druk senacki nr 980/V). Senacka Komisja Edukacji, Nauki i Sportu po rozpatrzeniu projektu rekomendowała Senatowi uzupełnienie treści art. 259 ust. 7 (odpowiednika dotychczasowego art. 254 ust. 6a) poprzez uzupełnienie

wyliczenia pracowników, którzy pozostają mianowani na tych samych stanowiskach i na tych samych zasadach o starszego kustosza i starszego dokumentalistę dyplomowanego, kustosza i dokumentalistę dyplomowanego, adiunkta bibliotecznego i adiunkta dokumentacji i informacji naukowej, asystenta bibliotecznego i asystenta dokumentacji i informacji naukowej (druk senacki nr 980A/V). W toku prac w Komisji zgłoszono także propozycje zmian, które wcześniej nie uzyskały aprobaty Sejmu, lecz Komisja nie rekomendowała ich przyjęcia Senatowi. Ostatecznie Senat przyjął uzupełnienie treści art. 259 ust. 7 na posiedzeniu w dniu 1 lipca 2005 r. i przekazał tę zmianę do akceptacji Sejmowi (druk sejmowy nr 4268/IV).

Sejmowa Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży na posiedzeniu w dniu 6 lipca 2005 r. jednogłośnie postanowiła rekomendować Sejmowi przyjęcie poprawki Senatu (Biuletyn Komisji nr 4875/IV, druk sejmowy nr 4282/IV). Sejm przyjął poprawkę i uchwalił ustawę na posiedzeniu w dniu 27 lipca 2005 r. Ostatecznie dodany przepis jest ujęty w ustawie P.s.w. jako art. 264 ust. 7.

Z powyższego wynika, że autorzy rozpatrywanego przepisu nie zakładali, że jego celem miałyby być utrzymanie uprawnień urlopowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty. Wykładnia tego przepisu zgłoszona przez stronę rządową na posiedzeniu Komisji była jeszcze bardziej restrykcyjna niż prezentowana w późniejszej korespondencji z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, bowiem zdaniem min. T. Szulca przepis miał gwarantować mianowanie jedynie do chwili pozostawania przez pracownika na dotychczasowym stanowisku. Jakakolwiek jego zmiana powodować miała utratę mianowania, chyba że zmiana stanowiska wiązałaby z przejściem do grupy dyplomowanych pracowników bibliotecznych i informacji naukowej, którzy są mianowani również pod rządami obowiązującej ustawy P.s.w.

W tej sytuacji stwierdzić należy, że poszukiwanie prawidłowej wykładni przepisów dotyczących podstawy zatrudnienia i uprawnień pracowników zatrudnionych na stanowiskach kustosza bibliotecznego, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty przed dniem 1 września 2006 r. w zasadzie jest skazane na niepowodzenie, bowiem mamy tu do czynienia z ewidentną nieumiejętnością poprawnego redagowania przepisów prawnych przez Parlament. Intencje autorów zostały wypaczone poprzez wadliwą redakcję przepisu oraz nieuchwalenie pozostałych poprawek, które tworzyły pewną logiczną i spójną całość. Na tym przykładzie widoczna jest nieporadność w konstruowaniu przepisów, skutkująca niską jakością stanowionego prawa. Sąd Okręgowy w Warszawie w uzasadnieniu wyroku dotyczącego mianowanego kustosza bibliotecznego trafnie stwierdził, że „ustawy dot. statusu prawnego pracowników szkół wyższych są niejasne, niespójne i zmienne, o czym zresztą świadczy także cyt. znowelizowana ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. [– *Prawo o szkolnictwie wyższym*]”.

Stosowanie wykładni subiektywnej jest obecnie sporadyczne, natomiast rozpowszechnione w orzecznictwie jest założenie o „oderwaniu się” ustawy od ustawodawcy i rozpoczęcia przez nią „własnego życia” z chwilą wejścia w życie. Tym samym intencje projektodawców, jeśli zostały przez nich wyrażone w sposób nieporadny albo wadliwy, nie mogą przesądzać o kierunku wykładni danej normy prawnej (por. T. Zieliński, [w:] T. Zieliński (red.), *Kodeks pracy. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 1169).

5. Interpelacje, zapytania i oświadczenia poselskie i senatorskie

Wykładnia i stosowanie analizowanych przepisów dotyczących uprawnień pracowników bibliotek uczelnianych były przedmiotem licznych interwencji parlamentarzystów w formie interpelacji, zapytań i oświadczeń, kierowanych do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Dotychczas w tym zakresie skierowano:

- interpelację nr 7011 z dnia 26 lutego 2007 r. – Posłanki Ewa Wolak i Jadwiga Zakrzewska,
- zapytanie nr 2446 z dnia 12 marca 2007 r. – Posłanki Ewa Wolak i Jadwiga Zakrzewska,

- interpelację nr 8000 z dnia 2 maja 2007 r. – Poseł Wojciech Szarama,
- oświadczenie z dnia 10 maja 2007 r. – Senator Krystyna Bochenek,
- interpelację nr 2519 z dnia 9 kwietnia 2008 r. – Poseł Ewa Wolak,
- oświadczenie z dnia 5 czerwca 2008 r. – Senator Stanisław Bisztyga.

Na wszystkie interpelacje i oświadczenia udzielano niemal jednakowych odpowiedzi, choć podpisywały je różne osoby. Charakterystyczne argumenty, powtarzane we wszystkich odpowiedziach, są następujące:

„Użyty w omawianym przepisie [art. 264 ust. 7 P.s.w.] zwrot »na tych samych zasadach« odnosi się jedynie do mianowania jako podstawy nawiązania stosunku pracy tych osób [kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów] oraz okresu, na który stosunek został nawiązany, nie dotyczy natomiast sfery uprawnień pracowniczych. W zakresie uprawnień pracowniczych określonej wyżej grupy osób należy zatem stosować bezpośrednio przepisy ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, zgodnie z art. 264 ust. 1 tej ustawy”.

„Trudno jednak w stosunku do tej grupy pracowników mówić o naruszeniu tzw. praw nabytych w zakresie prawa do urlopu wypoczynkowego, ponieważ zgodnie z przepisami Kodeksu pracy oraz ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym pracownik nabywa prawo do urlopu wypoczynkowego z początkiem każdego roku kalendarzowego. Również w zakresie pozostałych uprawnień nie należy mówić o utracie przez tę grupę pracowników praw nabytych, co znajduje potwierdzenie w rozbudowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP)”.

Nie sposób oprzeć się refleksji, że gdyby parlamentarzyści – zamiast zgłaszać kolejne interpelacje – zajęli się przygotowaniem krótkiej ustawy nowelizującej P.s.w. w zakresie omawianych tu zagadnień, już dawno problem by nie istniał.

6. Wykładnia sądowa

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia rozpatrujący sprawę kustosa bibliotecznego oparł się w zasadzie na wykładni gramatycznej i przyjął za powodem, że wyrażenie „pozostaje mianowana na tym stanowisku i na tych samych zasadach” należy zinterpretować w ten sposób, że powód jest pracownikiem mianowanym na stanowisku kustosa bibliotecznego i zachowuje dotychczasowe uprawnienia wynikające ze stosunku pracy, pomimo odmiennych w tym zakresie uregulowań ustawy z 2005 r. Zaaprobować więc należy wyrażony przez Sąd pogląd, iż zwrot „takie same zasady” nie odnosi się jedynie do zasad awansu (twierdzenie pozwanej Politechniki), bowiem brak jest podstaw do zawężania użytego przez ustawodawcę słowa „zasady”. Uprawniony jest więc pogląd, że pracownicy mianowani na wyliczonych wyżej stanowiskach zachowują wszystkie dotychczasowe uprawnienia, wynikające z odpowiedniego stosowania do nich przepisów dotyczących pracowników dydaktycznych. Jednym z takich uprawnień jest prawo do 36 dni roboczych urlopu wypoczynkowego.

Na aprobatę zasługuje również wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, oddalający apelację pozwanej Politechniki. Sąd trafnie stwierdził, iż odmienny jest status pracowników mianowanych i umownych, wbrew twierdzeniu pozwanej, która wywodziła, że ustawodawca powiązał prawo do dłuższego urlopu wypoczynkowego nie z podstawą prawną zatrudnienia, lecz z wykonywaniem obowiązków nauczyciela akademickiego.

7. Zagadnienie utraty praw nabytych

Jeszcze przed rozpoczęciem w Sejmie prac legislacyjnych nad prezydenckim projektem ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, E. Golec-Nycz omawiając ten projekt zasugerowała, że w kwestii regulacji dotyczących wymiaru urlopów wypoczynkowych pracowników bibliotek, którzy utracą status pracowników dydaktycznych, przyznany im przez ustawę z 1990 r., „mogą powstać wątpliwości co do poprawności takiego zabiegu ustawodawcy z uwagi na zasadę praw nabytych, przede wszystkim dlatego, że ustawodawca nie przewiduje zachowania tych uprawnień przez pracowników, którzy obecnie je posiadają” (E. Golec-Nycz, *Status bibliotekarzy w projekcie ustawy o szkolnictwie wyższym*, „ATEST – Ochrona Pracy” 2003, nr 8). Autorka wskazała, iż „zarówno skrócony czas pracy, jak i wydłużone urlopy

wypoczynkowe wprowadzane były ze względu na szkodliwe albo szczególnie uciążliwe warunki pracy”. Argumentację tę powtórzyła w późniejszym artykule dodając, że „ustawodawca obniżając wymiar urlopu wypoczynkowego dla bibliotekarzy, powinien w przepisie przejściowym przewidzieć, że bibliotekarze, którzy już nabyli prawo do urlopu w wymiarze 36 dni, prawo to zachowują” i zasugerowała naruszenie konstytucyjnych zasad: ochrony praw nabytych oraz prawa do wypoczynku, widząc w tej sprawie powód do interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich (E. Golec-Nycz, *Uprawnienia pracownicze bibliotekarzy w świetle Prawa o szkolnictwie wyższym*, Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] Nr 9/2005 (70), dostęp: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/golec-nycz.php>).

W kolejnym tekście powołana autorka zwróciła uwagę, że błąd ustawodawcy może zostać naprawiony przez poszczególne uczelnie, które w ramach autonomii mogą zamieścić odpowiednie regulacje – korzystniejsze dla pracowników – w statutach uczelni, co pozostanie w zgodzie z art. 18 § 1 K.p. (E. Golec-Nycz, *Wątpliwości interpretacyjne wynikające z nieściśłych zapisów ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”*, Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] Nr 2/2006 (72), dostęp: <http://www.ebib.info/2006/72/golec.php>). W praktyce z tej możliwości skorzystały nieliczne uczelnie.

Szerzej zagadnienie utraty praw nabytych w odniesieniu do urlopów omówił T.M. Nycz (*Prawa nabyte a Prawo o szkolnictwie wyższym*, 2007, dostęp: http://www.prawo-pracy.pl/prawa_nabyte_szkolnictwo_wyzsze-a-125.html): „Ustawodawca może odmiennie, mniej korzystnie uregulować status pracowniczy danej grupy zatrudnionych, także w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego, ale nie wolno mu pozbawiać pracowników, którzy nabyli prawo do 36-dniowego urlopu tego korzystniejszego uprawnienia. W konsekwencji, mniej korzystne uprawnienia urlopowe, poprawnie mogłyby dotyczyć tylko tych pracowników, którzy jeszcze prawa do korzystniejszego wymiaru urlopu nie nabyli. Brak takiego przepisu przejściowego sprawia, że zarzut naruszenia praw nabytych staje się oczywisty”.

W dalszym wywodzie autor stwierdza, że z art. 264 ust. 7 P.s.w. nie można wnioskować o zachowaniu dotychczasowych uprawnień w zakresie urlopu wypoczynkowego przez kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów.

Autor wskazuje, że Trybunał Konstytucyjny kładzie nacisk na prawa sprawiedliwie nabyte, jako uprawnione do korzystania z ochrony. U podstaw ochrony praw nabytych leży przede wszystkim pewność i stabilność prawa. Trybunał wyróżnia prawa „wypracowane”, które nie powinny być odbierane. W tym zakresie zostały przywołane orzeczenia TK: z dnia 25 lutego 1997 r., sygn. akt K 21/95, OTK 1997, cz. I, poz.7 oraz z dnia 29 stycznia 1992 r., sygn. akt K 15/91, OTK 1992, cz. I, poz.8.

Odmienne stanowisko w tej kwestii zaprezentował Rzecznik Praw Obywatelskich (pismo ozn. RPO-558634-VIII/07/DU z dnia 11 maja 2007 r.). Stwierdził, że „użyty przez ustawodawcę zwrot »na tym samym stanowisku i na tych samych zasadach« dotyczy podstawy zatrudnienia i ustalonych przez strony stosunku pracy i płacy. Nie odnosi się natomiast do wymiaru urlopu, który nie wynika z indywidualnych warunków zatrudnienia, ustalany jest w ustawie, która ma zastosowanie powszechne, obowiązuje wobec całej grupy zatrudnionych”. Rzecznik stwierdził (powtarzając argumentację ministerialną), że uprawnienie do urlopu wypoczynkowego nabywa się w kolejnych latach kalendarzowych, a w związku z tym podnoszony zarzut utraty praw nabytych przez określoną grupę pracowników uczelni nie wydaje się zasadny. „Konstytucyjne zasady państwa prawnego, w tym zasada ochrony praw nabytych, dopuszczają modyfikację istniejącego prawa, nawet na niekorzyść pewnej grupy obywateli, ale winno się to dokonać w odpowiedniej formie, czasie i znajdować odpowiednie uzasadnienie. Dokonana (w określonym zakresie) zmiana statusu niektórych pracowników uczelni i ich uprawnień została wprowadzona aktem najwyższej rangi, z odpowiednim *vacatio legis*, nadto pracownicy nie zostali usytuowani w swoich prawach poniżej tych, jakie przysługują niemal ogółowi zatrudnionych obywateli. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wielokrotnie wyrażał pogląd, iż chroniąc prawa nabyte nie można przyjąć, że każda zmiana istniejącej regulacji, która byłaby zmianą na niekorzyść pewnej grupy obywateli, jest ustawodawczo zakazana i nie ma podstaw twierdzić, że ustawodawca nie może negatywnie oceniać dokonanych wcześniej rozwiązań legislacyjnych. Generalnie z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego można wywieść, że nie każde odstępstwo od wcześniej przyznanych uprawnień narusza konstytucyjną zasadę państwa prawa i wyprowadzaną z niej zasadę ochrony praw nabytych”. W konkluzji RPO stwierdził, że zakwestionowanym przepisom nie można

skutecznie zarzucić naruszenia standardów konstytucyjnych, a zatem brak jest podstaw do kierowania przez Rzecznika wniosku do Trybunału Konstytucyjnego.

Do zagadnienia utraty praw nabytych przez bibliotekarzy odniosła się również prof. T. Liszcz w skróconej opinii prawnej z dnia 31 lipca 2006 r. Autorka uważa, że doszło do pozbawienia praw nabytych przez część bibliotekarzy „i nie jest wykluczone, że gdyby ustawa w tym punkcie została zaskarżona do Trybunału Konstytucyjnego, Trybunał mógłby ją uznać za sprzeczną z zasadami demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP)”.

Odwołując się do dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego można stwierdzić, że na poziomie najbardziej ogólnym „zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym” (wyrok TK z dnia 22 czerwca 1999 r., sygn. akt K 5/99, OTK 1999, Nr 5, poz. 100 i wyrok TK z dnia 4 stycznia 2000 r., sygn. akt K 18/99, OTK 2000, Nr 1, poz. 1).

Z dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (w szczególności z wyroków TK: z dnia 22 czerwca 1999 r., sygn. akt K 5/99, OTK 1999, Nr 5, poz. 100; z dnia 20 grudnia 1999 r., sygn. akt K 4/99, OTK 1999, Nr 7, poz. 165; z dnia 24 października 2000 r., sygn. akt SK 7/00, OTK 2000, Nr 7, poz. 256; z dnia 10 kwietnia 2006 r., sygn. akt SK 30/04, OTK 2006, Nr 4A, poz. 42; z dnia 16 marca 2010 r., sygn. akt K 17/09, OTK 2010, Nr 3A, poz. 21) można wyprowadzić następujące wnioski dotyczące zasady ochrony praw nabytych:

- 1) może ona służyć wyłącznie do ochrony praw podmiotowych lub maksymalnie ukształtowanych ekspektatyw tych praw (tzn. pod warunkiem, że spełnione zostały wszystkie zasadnicze przesłanki ustawowe nabycia prawa pod rządami danej ustawy bez względu na późniejsze zmiany prawne);
- 2) zakazuje ona arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym;
- 3) dotyczy ona przysługujących już określonym osobom praw podmiotowych, przy czym bez znaczenia jest, czy prawa te zostały nabyte na podstawie indywidualnego aktu organu władzy, czy wprost na podstawie ustawy (z chwilą spełnienia określonych w niej przesłanek); w sferze praw emerytalnych i rentowych ochronie mogą podlegać zarówno prawa nabyte wskutek skonkretyzowanych decyzji przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte *in abstracto* zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie (zasada ta nie jest więc uzależniona od wszczęcia postępowania mającego na celu aktualizację uprawnienia);
- 4) nie jest ona równoznaczna z zakazem zmiany przez ustawodawcę przepisów określających sytuację prawną osoby w zakresie, w jakim sytuacja ta nie wyraża się w przysługującym tej osobie prawie podmiotowym, aczkolwiek również obejmuje tzw. prawa tymczasowe (ekspektawy);
- 5) nie ma ona charakteru absolutnego, tj. nie wyklucza stanowienia regulacji, które znoszą lub ograniczają prawa podmiotowe, jednak prawodawca, cofając lub ograniczając prawa nabyte, musi spełnić szereg warunków, których dopuszczalność badana jest z punktu widzenia tego:
  - a. czy wprowadzone ograniczenia znajdują podstawę w wartościach konstytucyjnych,
  - b. czy nie istnieje możliwość realizacji danej wartości konstytucyjnej bez naruszenia praw nabytych,
  - c. czy wartościom konstytucyjnym, dla realizacji których prawodawca ogranicza prawa nabyte, można w danej, konkretnej, sytuacji przyznać pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi się u podstaw zasady ochrony praw nabytych,

- d. czy prawodawca podjął niezbędne działania mające na celu zapewnienie jednostce warunków do przystosowania się do nowej regulacji;
- 6) chroni ona wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne, nie obejmuje zaś takich dziedzin życia i sytuacji, w których jednostka musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe; ochronie konstytucyjnej podlegają tylko prawa nabyte „słusznie” (co wyklucza stosowanie analizowanej zasady nie tylko w wypadku praw nabytych *contra legem* czy *praeter legem*, lecz także uzyskanych z naruszeniem zasady sprawiedliwości społecznej albo w sposób niedopuszczalny w demokratycznym państwie prawnym);
- 7) poza gwarancjami nienaruszalności pozostawia ona prawa nabyte niesłusznie lub niegodziwie, a także prawa nie mające oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego.

Dokonanie tak wszechstronnej oceny działań ustawodawcy przekracza ramy niniejszego opracowania, jednakże istnieją przesłanki pozwalające sądzić, że zasada ochrony praw nabytych mogła tu zostać naruszona. Pogląd Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, powtórzony przez Rzecznika Praw Obywatelskich, iż pracownik nabywa prawo do urlopu w każdym kolejnym roku pracy i dlatego nie mogło dojść do naruszenia zasady ochrony praw nabytych nie wydaje się trafny. Należy zwrócić uwagę, że przepisy dotyczące statusu bibliotekarzy stwarzały im ekspektatywę uzyskiwania w każdym roku pracy dłuższego, niż wynikający z przepisów K.p., urlopu wypoczynkowego. Nie można *a priori* uznać, by uprawnienie to było „niesłuszne”, a to z uwagi na specyficzny charakter pracy kustoszy i starszych bibliotekarzy, w pewnym zakresie zbliżonej do pracy nauczycieli akademickich (przygotowują oni użytkowników do samodzielnej pracy w bibliotece i korzystania z baz danych, pomagają w zbieraniu materiałów do prac naukowych, prowadzą szkolenia specjalistyczne, publikują przygotowywane przez siebie materiały dydaktyczne itp.).

Można postawić tezę, że niezależnie od tego, czy doszło do naruszenia zasady ochrony praw nabytych, w sprawie istnieją przesłanki do podniesienia zarzutu naruszenia przez ustawodawcę zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, którą w orzecznictwie Trybunału wywodzi się z art. 2 Konstytucji. Z zasady tej wynikają m.in. nakaz przestrzegania reguł przyzwoitej legislacji, w tym przestrzegania zasady dostatecznej określoności przepisów prawa. Analizowany przepis art. 264 ust. 7 P.s.w. został sformułowany w sposób niejasny, wywołujący poważne wątpliwości, a zatem w sposób wadliwy. Nieprawidłowe sformułowanie tego przepisu wskazuje na brak staranności legislacyjnej, co skutkuje w zasadzie niemożliwością dokonania jego prawidłowej wykładni. W wyroku z dnia 30 października 2001 r. (sygn. akt K 33/00, OTK 2001, Nr 7, poz. 217) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że jedną z przesłanek uznania, że przepis jest zgodny z zasadami prawidłowej legislacji, jest okoliczność, iż dany przepis jest na tyle precyzyjny, aby zapewniona była jego jednolita wykładnia i stosowanie. Szerzej na ten temat – zob. S. Wronkowska, *Zasady przyzwoitej legislacji w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] M. Zubik (red.), *Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2006, s. 671-691.

Ewentualny wyrok Trybunału Konstytucyjnego musiałby mieć charakter wyroku zakresowego, bowiem celem wnioskodawców nie jest wyeliminowanie badanej normy prawnej z obrotu poprzez jej całkowite uchylenie, lecz wyeliminowanie jednej z norm, dających się wyinterpretować z przepisu, zawężającej jego zastosowanie jedynie do zachowania przez pracowników mianowanych podstawy zatrudnienia, bez pozostałych uprawnień pracowniczych, w tym prawa do 36-dniowego urlopu wypoczynkowego.

8. Co dalej?

Sprawa uregulowania statusu prawnego kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów może być załatwiona zarówno w aspekcie globalnym, jak i lokalnym.

Kompleksowe rozwiązanie problemu, chyba najbardziej oczekiwane przez środowisko, bowiem nie angażujące pracowników w otwarty spór z pracodawcami, mogłoby polegać na nowelizacji ustawy P.s.w. Wydaje się, że wystarczyłoby uzupełnienie treści przepisu art. 264 ust. 7 P.s.w. o formułę: „(...) z zachowaniem dotychczasowych uprawnień, wynikających ze stosunku służbowego”. Natomiast w ustawie nowelizującej należałoby zapisać: „Rektorzy szkół wyższych w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy dostosują do przepisów ustawy dokumenty, dotyczące nawiązania stosunku pracy z mianowanymi pracownikami zatrudnionymi na stanowiskach kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów”. Ta ostatnia regulacja miałaby na celu doręczenie aktów mianowania, bowiem jak się okazuje choćby z omawianej sprawy zakończonej korzystnym dla pracownika orzeczeniem, w niektórych uczelniach aktów tych nie wydano nawet pracownikom zatrudnionym przed wejściem w życie ustawy o szkolnictwie wyższym z 1990 r.

Ponadto w ustawie nowelizującej P.s.w. należałoby wprowadzić następującą regulację: „Terminy przedawnienia roszczeń, wynikających z aktu mianowania na stanowisku kustosza, starszego bibliotekarza i starszego dokumentalisty, biegną od dnia doręczenia aktu pracownikowi”. Ten zapis zagwarantowałby prawo uzyskania zaległych urlopów bez obawy ich przedawnienia.

Inne rozwiązanie może polegać na interweniowaniu u Rzecznika Praw Obywatelskich w celu skierowania wniosku do Trybunału Konstytucyjnego, choć należy się liczyć z tym, że ewentualne rozstrzygnięcie zapadne nieprędko, a i jego wynik jest trudny do przewidzenia.

Do rozważenia jest również zawarcie stosownych regulacji w poddawanym właśnie negocjacom *Ponadzakładowym Układzie Zbiorowym Pracy dla pracowników szkolnictwa wyższego*. Niestety, projekt układu w wersji z dnia 28 czerwca 2011 r., przekazanej Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego, nie zawiera żadnych uregulowań w tej kwestii (z wyjątkiem § 20 ust. 10, dotyczącego czasu pracy omawianej grupy bibliotekarzy).

Jeszcze inna droga działania może polegać na wystąpieniu do Głównego Inspektora Pracy z prośbą o przeprowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania przepisów P.s.w. w uczelniach w zakresie dotyczącym zatrudnienia i uprawnień kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów. Z odpowiedzi Głównego Inspektoratu Pracy na pytanie czytelnika dotyczące tych zagadnień wynika jednak, że Departament Prawny GIP nie odróżnia kustoszy bibliotecznych od kustoszy dyplomowanych („ATEST – Ochrona pracy” 2007, nr 7).

Sprawę można też próbować uregulować lokalnie, w szczególności poprzez zamieszczenie odpowiednich zapisów w statutach poszczególnych uczelni. Wymaga to jednak przekonania władz rektorskich i większości członków senatów uczelni, a o to może być niekiedy trudno. Ponadto, zgodnie z art. 17 P.s.w., statut uczelni określa sprawy związane z funkcjonowaniem uczelni nieuregulowane w ustawie. Mogą tu wystąpić wątpliwości, czy dopuszczalne jest uszczegółowienie w statucie sprawy, która (w sposób niejasny) jest uregulowana w ustawie, choć wydaje się, że twierdzenie odmienne byłoby nadmiernie rygorystyczne, mając na względzie choćby regulację art. 134 ust. 12 P.s.w., odsyłającą do statutu uczelni w zakresie szczegółowego trybu i zasad udzielania urlopów naukowych i dla poratowania zdrowia. Skoro statuty zawierają regulacje odnoszące się sfery pracowniczej, w tym m.in. do urlopów, to wydaje się, iż nie ma przeszkód by zamieścić tam również stosowne korzystne dla pracowników regulacje odnoszące się do urlopów bibliotekarzy.

Dużą rolę mogą odegrać w uregulowaniu tych spraw związki zawodowe, które są powołane do reprezentowania i obrony praw, interesów zawodowych i socjalnych ludzi pracy (art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. *o związkach zawodowych*, j.t. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 z późn. zm.).

W pierwszej kolejności należałoby wystąpić do władz uczelni z prośbą o ustosunkowanie się do kwestii mianowania pracowników, którzy nabyli takie uprawnienie pod rządami ustawy z 1990 r. Ta sprawa jest oczywista z uwagi na klarowność regulacji ustawowej. Należy wystąpić o doręczenie aktów mianowania wszystkim, którzy dotąd ich nie otrzymali, przy czym należy zwrócić uwagę na datę, w której to mianowanie następuje. Jeżeli pracownik spełniał ustawowe wymagania odnośnie do

wykształcenia i był zatrudniony na jednym z wymienionych stanowisk już w dniu wejścia w życie ustawy z 1990 r., powinien otrzymać akt mianowania na to stanowisko z dniem 27 września 1990 r. (data wejścia w życie ustawy). Jeżeli został zatrudniony pomiędzy tą datą a dniem 31 sierpnia 2006 r., powinien otrzymać akt mianowania wskazujący na datę, w której rozpoczął pracę na stanowisku kustosza, starszego bibliotekarza lub dokumentalisty. Należy tu zaznaczyć, iż w orzecznictwie przyjmuje się, że: „Zawarcie umowy o pracę z pracownikiem, który zgodnie z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa powinien być zatrudniony na podstawie mianowania, należy traktować jako mianowanie, jeżeli umowę zawarł organ do tego uprawniony” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1997 r., sygn. akt I PKN 360/97, OSNP 1998, Nr 17, poz. 502; OSP 1999, Nr 1, poz. 15 z głosem P. Kucharskiego). Powyższe dotyczy także pracowników, którzy odeszli na emeryturę począwszy od 2007 r. W niektórych uczelniach ta sprawa może już być uregulowana, więc można będzie od razu przystąpić do kwestii zachowania uprawnień przez mianowanych kustoszy bibliotecznych, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów.

O tym, jak istotne jest potwierdzenie statusu pracownika mianowanego, niech świadczy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2009 r. (sygn. akt I PK 228/08, OSP 2010, Nr 3, poz. 26 z głosem P. Kucharskiego), oddalający skargę kasacyjną uczelni od wyroku, w którym sąd orzekł o przywróceniu do pracy mianowanego starszego bibliotekarza w związku z nieprawidłowym wypowiedzeniem stosunku pracy z mianowania, wyłącznie z przyczyny nabycia przez pracownicę prawa do wcześniejszej emerytury, co stanowiło dyskryminację ze względu na płeć.

Kolejnym krokiem powinno być wystąpienie z propozycją rozmów z rektorami poszczególnych uczelni. Należałoby sporządzić w oparciu o dane kadrowe listy osób, którym nie udzielono w odpowiednim wymiarze urlopów z rozbiciem na poszczególne lata (począwszy od 2007 r., ewentualnie nawet od 2006 r. – jeśli zdarzyło się tak, że i za ten rok urlopów nie udzielono w należnym wymiarze). Celem negocjacji powinno być zawarcie porozumienia, w którym władze uczelni uznałyby uprawnienia mianowanych kustoszy, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów, nabyte pod rządami ustawy z 1990 r. za niewygasłe, w szczególności w zakresie prawa do urlopu wypoczynkowego w wymiarze 36 dni roboczych w każdym roku, a także prawa do urlopów dla poratowania zdrowia i naukowych. O tym, że droga ta może być skuteczna, przekonują doniesienia z niektórych uczelni (zob. (ekm), *Urlopy kustoszy i starszych bibliotekarzy UW*, „Czerwiec w bibliotece”, czerwiec 2007, dostęp: http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/Biuletyn_BUW/czerwiec2007.pdf); B. Howorka, *Ustawa: Prawo o szkolnictwie wyższym o bibliotekarzach i bibliotekach*, „Bibliotekarz” 2007, nr 3, s. 5-6; negocjacje z rektorem Politechniki Warszawskiej, zakończone we wrześniu 2011 r. – informacja niepublikowana).

Przypomnieć należy, że zgodnie z art. 291 § 1 K.p., „roszczenia ze stosunku pracy ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne”. W myśl wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2001 r., sygn. akt I PKN 367/00 (OSNP 2003, Nr 2, poz. 38; „Monitor Prawniczy” 2003, Nr 4, s. 176): „Roszczenie o udzielenie urlopu wypoczynkowego przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stało się wymagalne (art. 291 § 1 K.p.), przy czym rozpoczęcie biegu tego terminu następuje bądź z końcem roku kalendarzowego, za który urlop przysługuje (art. 161 K.p.), bądź najpóźniej z końcem pierwszego kwartału roku następnego, jeżeli urlop został przesunięty na ten rok z przyczyn leżących po stronie pracownika lub pracodawcy (art. 168 K.p.)”. Tak więc na pewno do końca 2011 r. (a nawet do końca marca 2012 r.) można dochodzić roszczeń związanych z niewykorzystanymi urlopami z roku 2008. Należy zaznaczyć, że bieg przedawnienia może przerwać przez uznanie roszczenia przez pracodawcę (rektora) lub wystąpienie przez pracownika z pozwem. Wydaje się, że rektorzy powinni złożyć oświadczenia o dobrowolnej rezygnacji z zarzutu przedawnienia roszczeń urlopowych, uwzględniając fakt, że niewykorzystanie urlopów nie wynikało z niechęci pracowników, lecz z błędnej interpretacji w uczelniach wadliwie zredagowanych przepisów.

Zgodnie z art. 292 K.p.: „Roszczenia przedawnionego nie można dochodzić, chyba że ten, przeciwko komu roszczenie przysługuje, zrzeka się korzystania z przedawnienia; zrzeczenie dokonane przed upływem przedawnienia jest nieważne”. Na tle tego przepisu wyłania się zagadnienie charakteru prawnego przytoczonej normy prawnej. Część doktryny skłania się ku pogładowi, że przepis ten, jako jeden z nielicznych przepisów prawa pracy, ma charakter *iuris cogentis*, a więc przepisu bezwzględnie obowiązującego. Pogląd ten znajduje wzmocnienie w treści art. 291 § 4 K.p., stanowiącego iż: „Terminy

przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną” (szerzej: M. Gersdorf, *Przedawnienie roszczeń ze stosunku pracy: na zarzut czy z urzędu?*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1998, nr 9, s. 21-25; B. Wagner, *Konsekwencje upływu czasu w prawie stosunku pracy*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2003, nr 2, s. 2 i nast.; M. Gersdorf, [w:] Z. Salwa (red.), *Kodeks pracy. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 899, 904-905). Tymczasem w orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa pogląd, że przedawnienie roszczeń ze stosunku pracy uwzględnia się jedynie na zarzut pozwanego (uchwała SN z dnia 6 marca 1998 r., sygn. akt III ZP 50/97, OSNAPiUS 1998, Nr 8, poz. 534; uchwała SN z dnia 10 maja 2000 r., sygn. akt III ZP 13/00, OSP 2001, z. 6, poz. 96, z glosą D. Dudy).

Należy podkreślić, że w postępowaniu cywilnym zarzutu przedawnienia roszczenia sąd nie bierze pod uwagę z urzędu, a jedynie gdy zostanie podniesiony przez pozwanego (art. 117 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – *Kodeks cywilny*, Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.; dalej: K.c.). Odmowa spełnienia świadczenia przez dłużnika poprzez podniesienie zarzutu przedawnienia podlega zawsze ocenie sądu z punktu widzenia nadużycia prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2002 r., sygn. akt II UKN 702/00, LEX nr 568761; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1999 r., sygn. akt II UKN 44/99, OSNP 2000, Nr 21, poz. 798 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1993 r., sygn. akt III CZP 8/93, OSNCP 1993, Nr 9, poz. 153). Sąd orzekający może nie brać pod uwagę zarzutu przedawnienia, jeżeli uzna, że jego podniesienie stoi w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Powinien to zrobić z urzędu, a nie czekać na inicjatywę powoda.

Należy poczynić tu generalną uwagę, iż podniesienie zarzutu przedawnienia może być uznane za nadużycie prawa jedynie zupełnie wyjątkowo. Sąd Najwyższy wielokrotnie uznawał, iż aby w danym wypadku można było przyjąć, że podniesienie zarzutu przedawnienia jest nie do pogodzenia z zasadami współżycia społecznego, musi zostać w szczególności wykazane, iż bezczynność wierzyciela w dochodzeniu roszczenia była usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2000 r., sygn. akt III CKN 522/99, LEX nr 51563; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2003 r., sygn. akt I CKN 204/01, LEX nr 78814). Wydaje się, że w omawianych sprawach uprawnień urlopowych, szanse na oddalenie przez sąd zarzutu przedawnienia, jeśli zostanie on podniesiony przez pracodawcę, są niewielkie, choć nie jest wykluczone rozstrzygnięcie odmienne.

W razie braku możliwości zawarcia porozumienia z władzami uczelni, należy wystąpić do właściwego Sądu Pracy z pozwem o ustalenie, że dany pracownik jest mianowany (o ile nie otrzymał stosownego potwierdzenia) i po wejściu w życie P.s.w. zachował wszystkie uprawnienia pracownicze, które nabył z ustawy z 1990 r. Być może uprawomocnienie się jednego takiego orzeczenia i nagłośnienie tego faktu spowoduje, że władze uczelni nie będą zainteresowane kontynuowaniem sporu sądowego i uznają roszczenia pozostałych pracowników (oczywiście przy założeniu, że orzeczenie to będzie korzystne dla pracownika).

Osoby, które przeszły na emeryturę lub pracują obecnie u innego pracodawcy, mogą domagać się od uczelni wypłaty ekwiwalentu za niewykorzystany urlop wypoczynkowy (art. 171 § 1 K.p.).

Na zakończenie należy jeszcze ustosunkować się do sytuacji, która nierzadko może występować w praktyce, a związana jest z upływem czasu od uchwalenia w 2005 r. P.s.w. Mianowicie niektórzy pracownicy bibliotek uczelnianych, którzy przed dniem jej wejścia w życie (tj. 1 września 2006 r.) uzyskali (albo: powinni uzyskać) status pracowników mianowanych, zostali następnie awansowani na stanowisko wyższe, w szczególności ze stanowiska starszego bibliotekarza na stanowisko kustosza. Mogło się to odbyć zarówno z inicjatywy pracodawcy, jak i na wniosek pracownika – w drodze porozumienia stron o zmianie warunków umowy o pracę. Wprawdzie takiej formy zmiany wprost nie przewidziano ani w P.s.w., ani w K.p., który z mocy art. 136 ust. 1 P.s.w. znajdzie tu swe zastosowanie, to jednak możliwość jej zastosowania wyprowadzana jest w doktrynie i orzecznictwie na zasadzie *argumentum a maiori ad minus* z przepisu art. 30 § 1 pkt 1 K.p., który przewiduje dopuszczalność rozwiązania umowy o pracę w tym trybie (zob. M. Lekston, *Przekształcenia przedmiotowe stosunku pracy w szkole wyższej*, [w:] (red.) A. Świątkowski, *Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej*, Kraków 2008, s. 176). Taka forma awansu mogła się wydawać korzystna z punktu widzenia pracownika w sytuacji, gdy – przez zaniedbanie pracodawcy, który nie doręczył mu aktu mianowania – nie wiedział, że na dotychczas zajmowanym stanowisku był *ex lege* pracownikiem mianowanym, zaś z mocy art. 264 ust. 7, zmiana stanowiska miałaby go tego uprawnienia pozbawiać („...pozostaje mianowana na tym stanowisku...”, a zatem *a contrario*: na innym stanowisku traci mianowanie).

W wielu wypadkach awans ze stanowiska starszego bibliotekarza na stanowisko kustosza mógł być uzależniony jedynie od legitymowania się wymaganym stażem pracy w bibliotece naukowej (st. bibliotekarz: 6 lat, kustosz: 10 lat), choć mógł także dotyczyć wykształcenia (uzyskanego tytułu zawodowego) albo czasu trwania praktyki specjalistycznej (zob. wyżej). Jest to więc typowy awans kwalifikacyjny, najczęściej nie wiążący się z rozszerzeniem zakresu obowiązków itp. Wywołuje on jedynie skutki w zakresie podwyższonego wynagrodzenia pracownika (zmiany kategorii zaszerogowania), będące wypadkową uzyskanych kwalifikacji zawodowych i stażu pracy. Wydaje się, że w takiej sytuacji zachowanie podstawy zatrudnienia w postaci mianowania powinno być regułą. Dopiero zupełna zmiana stanowiska, dokonana na wniosek pracownika, mogłaby spowodować utratę mianowania na mocy art. 264 ust. 7 P.s.w. W przeciwnym wypadku należałoby przyjąć, że pracownicy złożyli swoje oświadczenia w sprawie awansu, wiążącego się z utratą mianowania, **pod wpływem błędu** co do rzeczywistego stanu prawnego. Art. 300 K.p. przewiduje odpowiednie stosowanie K.c. do stosunku pracy – w sprawach nie unormowanych przepisami prawa pracy. Zgodnie zaś z art. 84 § 1 K.c.: „W razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli”. Błąd musi być istotny, a zatem „uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia tej treści” (art. 84 § 2 K.c.). Pracownik może się uchylić od skutków prawnych swego oświadczenia woli (tu: o przyjęciu awansu) składając pracodawcy stosowne oświadczenie na piśmie, przy czym uprawnienie to wygasa z upływem roku od wykrycia błędu (art. 88 § 1 i 2 K.c.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczono możliwość uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu co do prawa. Błąd co do treści czynności prawnej (art. 84 § 1 K.c.) może dotyczyć również stanu prawnego, a jego wykrycie oznacza zniesienie różnicy między stanem wyobrażanym przez składającego oświadczenie woli, a stanem rzeczywistym opartym na wykładni prawa i praktyce jego stosowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., sygn. akt IV CK 274/02, LEX nr 146440). Błędem – w rozumieniu art. 84-88 K.c. – jest niezgodne z rzeczywistością wyobrażenie o czynności prawnej, przy czym niezgodność ta może dotyczyć zarówno faktów, jak i prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2000 r., sygn. akt IV CKN 179/00, LEX nr 52505).

Wydaje się, że chcąc skonwalidować uprzednio dokonane z pracownikami czynności prawne, to pracodawca – jako profesjonalista – powinien wyjść z inicjatywą i złożyć zainteresowanym stosowne pisemne informacje o ich sytuacji prawnej i faktycznej oraz określić odpowiedni (np. miesięczny) termin do złożenia oświadczeń: czy wolą pozostać mianowani na stanowisku starszego bibliotekarza, czy też chcą pozostać pracownikami umownymi na stanowisku kustosza.

Wybór właściwej ścieżki dochodzenia do pozytywnego rozstrzygnięcia zależy od uwarunkowań lokalnych i może różnić się w poszczególnych uczelniach. Uważam, że w negocjacjach niezbędny jest udział przedstawicieli związków zawodowych.

„Wiadomości KSN” Biuletyn Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność”

Redaguje zespół: *Anna Gołębiewska, Wojciech Pillich, Janusz Sobieszczański, Krzysztof Weiss.*

Redaktor naczelny: *Janusz Sobieszczański,*

opracowanie językowe: *Jerzy Jackl,* opracowanie techniczne: *Elżbieta Smorczevska.*

Adres redakcji: *Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność”, ul. Waryńskiego 12, 00-631 WARSZAWA*

Nr konta: *Sekretariat Nauki i Oświaty, KSN NSZZ „Solidarność”*

92 1020 1068 0000 1102 0000 2733

tel/fax (0-22) 825 73 63, tel.(0-22) 234 98 78, kom. 0 603 123 438

e-mail: KSN@interia.pl ; krajowasekcjanauki@gmail.com ; <http://www.solidarnosc.org.pl/~ksn> ;

„Wiadomości KSN” są dostępne na stronie internetowej KSN On line pod adresem: <http://www.solidarnosc.org.pl/~ksn>